

1991-ci ildə SSRİ-də kommunist sisteminin süqutu zəminində Azərbaycanın 71 il əvvəl itirilmiş müstəqilliyinin bərpa edilməsi AXC-nin dövlətçilik irsinin misilsiz önəmini tarixi dövrüyyəyə qaytarsa da, xalqımız bu dəfə 21 ay sonra, 1920-ci ildə olduğu kimi, yenidən qazandığı suverenliyi müxtəlif səbəblərdən itirmək təhlükəsi ilə üzləşdi. Lakin xalq bu dəfə öz tarixi taleyinə sahib çıxmağı bacardı. Bu, xalq və lider amillərinin tarixin heç bir dövründə görünmədiyi bir səviyyədə qovuşub xilaskarlıq tandemini yaratması ilə mümkün oldu.

1993-cü ilin böhranlı yayında dövlət müstəqilliyini itirmək təhlükəsi ilə üzləşmiş xalqımız bundan əvvəlki epoxada misilsiz fəaliyyəti və tarixi xidmətləri nəticəsində ümummilli lider məqamına yüksəlmiş ulu öndər Heydər Əliyevi müstəsna bir iradə ilə hakimiyyətə gətirdi. Çox keçmədi ki, AXC irsini və yenidən qazanılmış müstəqilliyi qəti surətdə xilas etmiş bu hadisə – 1993-cü ilin 15 iyununda ümummilli lider Heydər Əliyevin rəsmən xilaskarlıq missiyasına başlaması ən yeni tariximizdə Milli Qurtuluş Günü adı ilə daxil oldu.

Şəxsiyyətin tarixdə rolu bütün zamanlarda insanlığı düşündürmüş, bəşəriyyətin zəkasını məşğul etmişdir. Marksist-kommunist ideologiyasının sovet rejimində zorla yürütdüyü “kütlə tarixin yarıdıcısıdır” konsepsiyası da özünü doğrultmamış, elə tarixin, necə deyirlər, öz əli ilə biabırcasına iflasa uğradılmışdır.

Tarixin yaradıcıları isə böyük şəxsiyyətlər, dahilər və liderlərdir. Tarix üzərində parlaq zəfər çalmış belə liderlərdən biri də ümummilli lider Heydər Əliyevdir. Dünyanın məşhur siyasətçisi, mahir dövlət qurucusu, dönməz iradə sahibi və istedadlı natiq, filosof, tarixçi və mədəniyyətşünas Heydər Əliyev, həqiqətən, bütöv bir epoxa təşkil edən öyüncü tarix yaratdı. Xalqın tarixi tələbatını öz misilsiz əməlləri ilə cavablandırmış bu öndər şəxsiyyət Azərbaycan xalqının ümummilli lideri zirvəsinə ucaldı.

Liderə məxsus ən başlıca xüsusiyyət bu fenomen şəxsiyyətin adı iş üsulu idi. Heydər Əliyev ayrı-ayrılıqda konkret bir fərdlə məşğul olmur, özünə lazım olan ictimai-siyasi və tarixi mühit yaradırdı. O, kütləni həmin mühitin çevrəsinə daxil edir və adamları, problemləri yox, bütövlükdə, mühitin idarəçiliyini gerçəkləşdirirdi. Çünki adamların öz meyarı və öz zamanı olmur – onlar birlikdə liderin zamanı və meyarı ilə fəaliyyət göstərilir. Burada tarixin gedişatını buxovlayan əhəmiyyət yaranmır, çünki zaman keçdikcə plan da dəyişir və insanlar bu gedişatdan razı qalırlar.

Heydər Əliyev hələ gəncliyindən keçmiş SSRİ-nin ən etibarlı, həm də ən qorxunc təşkilatında – DTK-da böyük məktəb keçmiş, onun Azərbaycanı sədri, ən yüksək çinli zabiti səviyyəsinə qədər yüksəlmişdi. Bu məktəb onun yenilməz şəxsiyyətini, fiziki ahəngdarlığını, siyasi iradəsini, cəhana və insana nüfuz etmək, qətiyyətli təsir göstərmək bacarığını, liderlərə məxsus uzaqqörənliyini, çevik həyat tərzini formalaşdırmışdı. Bütün bu cəhətlər 1969-cu ildə respublika başçısı vəzifəsinə gəldikdən sonra ona çox lazım oldu.

Heydər Əliyev DTK-da təkcə kommunist rejiminin qaydalarını qorumur, daha çox xalqla, millətlə işləmək vədişləri əldə edirdi. Bəlkə, elə buna görə də həm DTK generalı, həm də Azərbaycan Kommunist Partiyası MK-nın birinci katibi kimi 13 illik fəaliyyəti zamanı qazandığı zəngin rəhbərlik təcrübəsi, habelə Kreml rəhbərliyində parlaq ulduza çevrilmək məhərrəti sonralar – Azərbaycanın ən ağır siyasi-tarixi durumu zamanı – 1993-cü ilin 15 iyununda zəruri xilaskarlıq amili olaraq mütləqləşdi. Yalnız onun lider kimi şəxsi əzmkarlığı, xalqın ona böyük inamı, çevik diplomatiyası sayəsində Azərbaycan 27 il əvvəlki siyasi fəlakətdən xilas ola bildi.

Bu çətin dövrdə Heydər Əliyevə məxsus iki vacib cəhət

güclü olar, siyasi uğur qazana bilər.

27 il əvvəlkin böhranlı iyununda şəriksiz lider obrazında Heydər Əliyevin böyük siyasi iradəsi, güclü şəxsiyyəti sayəsində Azərbaycan vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən, parçalanmaq faciəsindən xilas oldu. O, bir ilin içərisində ölkədəki siyasi və silahlı qruplaşmaları ləğv etməyə, milli-ictimai düşüncəni dövlətçilik məcrasına yönəltməyə nail oldu. Müstəqil Azərbaycanın ilk həqiqi

Dahi şəxsiyyət öz fenomenal yaddaşı, parlaq və məzmunlu nitqi ilə dərhal qarşısındakını məftun edir, dünyanın tanınmış liderlərini özünə inandırır. Bir lider kimi onun iki əsas silahı var idi: təsir və təzyiq! O, ikinci silahdan az istifadə edirdi. Öz dəmir məntiqi, məzmunlu nitqi, şəxsiyyəti və nüfuzu ilə müasirlərinə təsir göstərirdi, planlarını lider kimi həyata keçirirdi.

Xalqımızın dahi oğlu dünyada tayı-bərabəri olmayan böyük

Tarixi yaradan və yaşadan şəxsiyyət

Hər bir xalqın həyatındakı taleyüklü hadisə və əməllər unudulmur, bunların ən önəmliləri tarixin yaddaşına həkk olunmaqla zaman keçdikcə milli öyünc faktına çevrilir. Belə hadisələr, bir qayda olaraq, cəmiyyətin həyatındakı dönüş məqamları ilə bağlı olur, ali maraqlara və ümumi tərəqqiyə xidmət edir. Bu baxımdan, heç şübhəsiz, son bir əsrdə Azərbaycan xalqının həyatında ən böyük hadisə 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması, itirilmiş dövlətçiliyin bərpası olmuşdur. Lakin bir sıra obyektiv və subyektiv səbəblərdən Xalq Cümhuriyyəti 23 ay sonra bolşevik Rusiyasının hərbi müdaxiləsi nəticəsində süqut etdi.

ortaya çıxdı. Əvvəla, xalqı təşkil etmək bacarığı ilə o, parçalanıb-ümitsizləşmiş kütləni məhərrətlə təşkil edə, birləşdirib Azərbaycanı istiqlalına doğru yönəldə bildi. İkincisi, ulu öndər tarixi gedişatda ən başlıca prioritetləri vaxtında və düzgün təyin etmək strategiyası qura bildi.

Dahi şəxsiyyət öncə böyük uzaqqörənliklə “Yolumuz hayandır?” sualına cavab verdi. Bundan sonra o, Türk dünyasının baş qərargahı və dünyanın söz sahibi olan dövlətlərdən olan qardaş Türkiyə ilə münasibətlərini qurub nizama saldı. Onun Türkiyəyə münasibətdə müdrikcəsinə dediyi “Bir millət – iki dövlət” konsepsiyası özünü tamamilə doğrultdu. Məhz, Heydər Əliyevin sayəsində Türk dünyası birləşərək Azərbaycanın arxasında dayana bildi.

Ağıllı və uzaqqörən lider Türk birliyinə siyasi yolla gəlmədi, tarixdə özünü həmişə doğrultmuş uğurlu məfkurə yolu seçdi: “Türksöy” yarandı. “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illik, dahi Füzulinin 500 illik yubileyləri ədəbi-tarixi hadisələr çərçivəsindən çıxıb türkləri birləşdirən siyasi-tarixi olaya çevrildi. O, Füzulini “Azərbaycan xalqının, türk dünyasının, türk xalqlarının bugünü və gələcəyi üçün böyük örnek” kimi dəyərləndirdi. Türkiyə Böyük Millət Məclisindəki çıxışında: “Füzuli keçmişində də türkləri birləşdirən bir şəxsiyyət olmuşdur” – dedi. Ümummilli lider Heydər Əliyevin misilsiz ideya-siyasi irsinə əsaslanıb deyə bilirik ki, Azərbaycan dünyaya yalnız ümumtürk kontekstində çıxdıqda

Prezidenti legitimliyi ilə Heydər Əliyevin qanun çərçivəsində dövlətçiliyi, ərazi bütövlüyünü qorumaq naminə həyata keçirdiyi sərt tədbirləri xalq dəstəklədi. Xalq Heydər Əliyev cəsarətinə, əzəmətinə güvənərək vahimə və səksəkədən xilas oldu.

Lakin hələ beynəlxalq miqyasda xarici ölkələri Azərbaycanda siyasi sabitlik yarandığına inandırmmaq, sübut etmək lazım idi. Süveren ölkənin Prezidenti kimi o, ardıcıl olaraq iri dövlətlərlə və nüfuzlu beynəlxalq qurumlarla sivil münasibətlər qurmağa nail oldu. Bu şərəftə də liderin – Heydər Əliyevin tarixə güvənən düşüncəsi qalib gəldi. 1994-cü ildə onun böyük iradəsi, inandırıcı diplomatiyası sayəsində tarixə “Əsrin müqaviləsi” kimi daxil olan neft müqaviləsi bağlandı.

Hələ siyasi sabitliyin tam bərqərar olmadığı, iqtisadiyyatı iflic vəziyyətdə olan bir ölkədə investisiya qoyuluşuna dünyanın məşhur neft şirkətlərini inandırmaq müşkül məsələ olsa da, Heydər Əliyev şəxsiyyəti və uzaqqörən diplomatiyası tarix üzərində zəfər çaldı – “Əsrin müqaviləsi”nin ardınca yeni önəmli sazişlər bağlandı. Bununla da, Heydər Əliyev Azərbaycan müstəqilliyin iqtisadi təməllərini yaratdı. İqtisadi bünövrə, gələcəyə inamlı iqtisadi əsas yaranmadan siyasi müstəqilliyi təmin etmək və qoruyub saxlamaq mümkün olmazdı. Bu, həm də ölkədə milli sahibkarlığın təşəkkül tapması, mobil iqtisadi sistemin bərqərar olması üçün olduqca vacib idi.

Heydər Əliyev liderlərə xas kompleks əlamətlərə malik idi.

diplomat idi. Dünya diplomatiyasının pultu, sanki, Heydər Əliyevin əlində idi. Ulu öndər diplomatiyada virtuozcasına elə gedişlər edirdi ki, həmsöhbətlərinin razılaşmaqdan başqa çarəsi qalmırdı. Onun təkcə məntiqli nitqi yox, eyni zamanda, qarşısındakını həmrəyliyə məcbur edən nüfuzlu baxışları, mürəkkəb diplomatik söhbətlər zamanı qarşı tərəfi öz aurası-hələsi ilə fəth etmək bacarığı var idi. Bütün bunlar isə yalnız böyük tarixi şəxsiyyətə, həqiqi liderə məxsus xüsusiyyətlərdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin tarixi xidmətlərindən biri də bu idi ki, o, danışa-danışa Azərbaycanın diplomatiya dilini, siyasət dilini yaratdı. Ulu öndər Azərbaycan dilini, ana dilini çox sevirdi, gözəl bilir, dilimlə bir millətin varlığı kimi yanaşırdı. Özü sonralar belə bir faktı etiraf edirdi: “Yadımdadır, 1978-ci ildə biz Azərbaycanın Konstitusiyasına Azərbaycan dilinin dövlət dili olması haqqında maddə daxil edəndə Moskvadan bizim başımıza nə qədər oyunlar açıldı, nə qədər təzyiqlər göstərildi. Ancaq biz bu təzyiqlərə dözdük”.

İkinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra Heydər Əliyev dil haqqında iki tarixi fərman verdi. “Azərbaycanda ana dilinin hakim olması” zərurətini əsaslandıran fərmanda deyilirdi: “Bütün xalqlarda olduğu kimi, Azərbaycan xalqının da dili onun milli varlığını müəyyən edən başlıca amillərdəndir. Dilimiz xalqın keçdiyi bütün tarixi mərhələlərdə onunla birgə olmuş, onun taleyini yaşamış, üzləşdiyi problemlərlə qarşılaşmışdır. O,

Hər bir insan üçün onun milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq.

***Heydər ƏLİYEV
Ümummilli lider***

çölüyün vətən əxlaqı müstəvisində dərkidir. Azərbaycançılıq dünya azərbaycanlılarını birləşdirən, onlara kimliyini tanıdan milli ideologiyadır. Azərbaycançılıq bu ölkədə yaşayan bütün xalqlar üçün müqəddəs olan vətənçiliyin ifadəsidir.

Azərbaycançılıq bu gün möhtərəm Prezident İlham Əliyevin inamla davam etdirdiyi məfkurə yoludur. Yadımdadır, cənab Prezident, hətta şəhərsalma və memarlıqla bağlı çıxışlarının birində tələb və tövsiyə etdi ki, hər şey azərbaycançılıq fəlsəfəsi əsasında qurulsun. Bu, əslində, həm keçmişə ehtiram, həm də istiqlal dolu gələcəyə böyük ümid ifadə edir. Prezident İlham Əliyevin gücü ondadır ki, o, Heydər Əliyevin ideallarının tarixi mahiyyətini bütün xalq və bütöv dünya üçün aydın şəkildə açıqladı. Heydər Əliyevi təkcə bir Ata kimi yox, həm də Lider kimi ondan yaxşı, dəqiq və hərtərəfli başa düşən yoxdur. O, dünyada yüksək dəyərləndirilən liderlik məktəbi keçib – Heydər Əliyevin idarəçilik akademiyasını bitirib.

Qüdrətli dövlət və siyasət xadimi kimi Heydər Əliyev Azərbaycan xalqının milli sərvətinə çevrilmiş çox dəyərli əsərlər yaradıb və yadigar qoyub gedib. Fəqət, onun iki şah əsəri var: Müstəqil Azərbaycan və Prezident İlham Əliyev! Ulu öndər Heydər Əliyevin Yeni Azərbaycanı məhz İlham Əliyevin cəhanşümul fəaliyyəti sayəsində öz vüsətli iqtisadi tərəqqisi, siyasi və diplomatik uğurları, hərbi qüdrəti ilə bütün dünyanı heyrətdə qoyub. Ölkəmizin paytaxtı Bakı öz qədim tarixinin yeni inkişaf mərhələsinə qədəm basıb, regionların inkişafı dövlət proqramları ardıcıl həyata keçirilir – regionlar simasını dəyişərək yerli mədəni mərkəzlərə çevrilir.

Bir sözlə, Azərbaycan yazıya, kitaba sığmayan əzəmətli işlər görür. Əsas odur ki, yaxın keçmişdə inkişaf etmiş ölkələrə həsədə baxan Azərbaycan vətəndaşı bu gün möcüzələri öz Vətəninə yaradır, hərtərəfli dəyişir, modernləşir. Bütün bunlar vaxtilə əsas ümummilli lider Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş iqtisadi-siyasi prioritetlərin tarix tərəfindən təsdiqlənməsi deməkdir. Ulu tarix bu gün xüsusi bir inadla Böyük azərbaycanlının – ümummilli liderin ideyalarının təsdiqinə xidmət edir. Bu isə o deməkdir ki, Heydər Əliyev tarix üzərində zəfər çalır.

***Nizaməddin ŞƏMSİZADƏ,
Əməkdar elm xadimi,
Dövlət mükafatı laureatı***

xalqın ən ağır günlərində belə onun milli məniyini, xoşbəxt gələcəyə olan inamını qoruyub möhkəmləndirmişdir. İnkişaf etmiş zəngin dil mədəniyyətinə sahib olan xalq əylməzdir, böyük gələcəyə malikdir. Ona görə də xalqımıza ulu babalardan miras qalan bu ən qiymətli milli sərvəti hər bir Azərbaycan övladı göz bəbəyi kimi qorumaq, daim qayğı ilə əhatə etməlidir. Bu, onun müqəddəs vətəndaşlıq borcudur”.

Göründüyü kimi, xalq və dil Heydər Əliyevi düşündürən əsas məsələ idi. Ümumiyyətlə, Heydər Əliyev böyük ədəbiyyat və mədəniyyət hamisi idi. Cəsarətlə deyə bilərəm ki, dünyada heç bir lider onun qədər öz xalqının dilinə, tarix və ədəbiyyatına, incəsənətinə dəyər verməmişdir. Bu da səbəbsiz deyildi. Birincisi, Heydər Əliyev Azərbaycan xalqına, onun milli sərvəti olan ədəbiyyat və mədəniyyətə böyük məhəbbət bəsləyirdi, dərinlən bilirdi. İkincisi, dahi öndər ədəbiyyat və mədəniyyətə istiqlal ideologiyası – Azərbaycanın milli dövlət ideologiyası olan azərbaycançılığın ideya mənbəyi, məxəzi kimi yanaşırdı.

Böyük şəxsiyyət həmişə Səməd Vurğunun poetik himn olan “Azərbaycan” şeirini söyləyərkən kövrəlir və doluxsunurdu. Dünya azərbaycanlılarının I qurultayındakı məşhur nitqində öz azərbaycançılıq konsepsiyasını qürrulə bəyan edərək deyirdi: “Hər bir insan üçün onun milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılığı – Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq”.

Prezident Heydər Əliyev azərbaycançılığı uğurla dövlətçiliyə tətbiq edərək, onu milli ideologiyaya çevirdi. Azərbaycançılıq milli istiqlal ideologiyasıdır. Azərbaycançılıq türk-